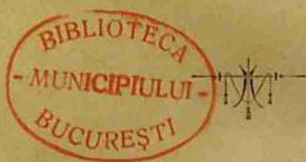
BASILE C. LIVIANU

GENERAL CONSTANTIN HIERESCU-NĂSTUREL

EPISOD DIN DOMNIA LUI CUZA-VODA

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ḌIARULUI „VOINȚA NAȚIONALĂ"

1899.

Intre persónele de distincţiune, bine vĕdute de către Cuza-Vodă, era şi bătrânul General Constantin Hierescu Năsturel, pentru care Domnitorul avea multă stimă şi o afecţiune deosebită. De şi de o inteligenţă, nu cu mult superióră celeĭ comune, bătrânul General, era totuşĭ, o bogată comóră de nepreţuite darurĭ sufletescĭ: avea o inimă ca de înger; o modestie ca de fată mare; o sinceritate fără asemĕnare şi o manieră dulce, nobilă, atrăgătóre şi fórte îndatoritóre. In vêrstă de şéptedecĭ de anĭ, aprópe, povara lor nu-l încovoiase; se ţinea încă drept, şi alb ca fuiorul, generalul era încă frumos şi simpatic la vedere. Umbla fórte simplu îmbrăcat; de obicĭnuit în haine negre, dar tot-d'a-una fórte curat, aşa în cât, rare orĭ, ar fi putut scăpa cuĭ-va neobservată, scrupulósa luĭ curăţenie. Urmaş al uneĭ marĭ şi istorice familiĭ de boerĭ, dintre cele maĭ vechĭ ale ţĕreĭ Românescĭ, care a dat armateĭ nóstre ostaşĭ vitejĭ, încă de pe timpul luĭ Mihaĭ-Bravul, Generalul Herescu locuia singur—după ce vĕduvise—în casele sale din strada Academieĭ, în care a fost instalat, după mórtea sa, restaurantul luĭ Stavri şi carĭ sunt astă-ḑĭ proprietatea şi sediul Societăţeĭ germane Bucarester-Deutsche-Liedertafe.

Generalul ducea o viaţă liniscită, cumpătată şi cât se póte de regulată. La intrarea caseĭ, în partea din drépta, avea o mică cameră, pe care o transformase într'un fel de paraclis şi în care îşĭ

facea regulat închinăciunea, diminéța și séra, fară ca să-l fi putut cine-va întrerupe de la îndeplinirea acestei datorii, pentru ori-ce s'ar fi întêmplat. Slugile, îmbătrânite tóte în serviciul curței luĭ, îșĭ comunicau reciproc prin semne, una alteia, că boerul își face rugăciunea și umblau, numai în vîrful degetelor, ca să nu care cum-va să facă cel mai mic sgomot. Era, într'adever, uu bătrân evlavios, convins însă de ideile lui religióse, de și evlavia lui mergea, în unele privințe, până chiar la bigotismi. Sâmbătă séra, după ce preotul termina serviciul paraclisului—serviciu pe care 'l oficia regulat în tóte Sâmbetele, la tóca popei—se cobora singur în curte, saŭ trimetea pe intendentul seŭ, vătaful de curte cum se dicea pe atuncĭ, ca să distribuiască ajutórele, după o veche listă, invalidilor și invalidelor, cărora le fixase o sumă determinată, pentru durata de o săptemână. In tóte camerile avea icóne scumpe, îmbrăcate în argint, suflate cu aur și unele chiar cu coróne de aur și cu pietre prețióse. Candelele care ardeaŭ d'înaintea lor, erau cu multă luare aminte supraveghiate, ca nu cum-va să se stingă vr'una, și vedênd'o, să se supere boerul. Tóte slugile îl ascultau cu multă smerenie; îl serveaŭ cu devotament și aveau mare grije, ca să nu-l nemulțuméscă prin vr'o greșélă. Bătrânul general, era îngrijit de slugile sale cu aceiași dragoste, pe care o manifestă o mumă în îngrijirea primului eĭ născut, lucru care astă-dĭ fórte rar se maĭ întêmplă.

De și pădia regulat, ca bun creștin, maĭ tóte posturile, masa Generalului era tot-d'a-una îmbelșugată în mâncărĭ alese, așa că ar fi putut prândi la dênsul, orĭ când și pe neașteptate, șépte, opt și chiar până la dece persóne. El era însă fórte cumpătat: mânca numaĭ lucruri hrănitóre și ușóre, ca să nu-șĭ încarce nicĭ odată stomacul. Omeniĭ curțiĭ, până chiar la cel de pe urmă, trebuia să se împărtășéscă, saŭ cel puțin să guste, din tot ce se servia la masa boeréscă, căcĭ așa apucase

şi dènsul de la părinţii luĭ. In timpul dileĭ, când timpul era frumos, se ducea după micĭ afaceri; facea visite prietenilor şi cunoscuţilor, sau târguia fel de fel de lucruri, pe cari le da apoĭ dar, mai ales copiilor, pe carĭ îi iubea fórte mult. Când vremea era urîtă, nu eşia de fel din casă; îşi petrecea timpul cu citirea scrierilor literare şi mai cu sémă a operilor istorice, de carĭ avea o bogată biblioteca şi cari îi plăceau mai mult de cât orice altă lectură. Séra, pe timp frumos, se ducea regulat în tóte dilele la şosea, dar iarna mai rar. Trăsura deschisa dar cu uşĭ, aşedată pe arcuri înalte şi avênd desenat pe ambele uşĭ, blasonul familii, era de modă veche, dar strălucea de curăţenie. Caii mari şi graşi, negri ca pana corbului şi fórte bine îngrijiţi, nu eşiaŭ nici odată din trepejor, fiind-că erau ajunşi şi dènşiĭ în adâncĭ bătrânqe. Visitiul albit de numerul anilor, ca şi valetul coleliu de lângă dênsul, ambii în livreaua curţei Herescului, armonisau de minune cu stăpânul, cu trăsura şi cu caii.

Generalul îşi impusese ca o datorie imperiósă, pe care o îndeplinea cu religiositate, ca să visiteze pe Măria Sa Vodă cel puţin odată pe fie-care săptemână. Pentru acésta nu avea nevoe ca să céră de maĭ înainte audienţă, avênd intrarea liberă în palat. Vodă îl primea cu multă bunăvoinţă; îl trata cu familiaritate şi chiar cu prietenie, şi une-orĭ, când nu-l reclamaŭ ocupaţiunile domniĭ, îl ţinea de vorbă, câte doue şi chiar câte trei ceasuri. De almintrelea, Generalul era fórte îndemânatec, în găsirea subiectelor de vorbă şi ştia mulţime de istoriĭ şi anecdote, mai ales privitóre la curţile împărătesci ale Rusieĭ, unde îşĭ petrecuse o bună parte a tinereţeĭ, ale Austrieĭ şi ale Turciei, pe care le expunea cu rost, în mod firesc şi fórte atrăgetor. In atitudinea, în graiul şi în gesturile Generaluluĭ, nu era nimic de afectat, aşa că nici odată convorbirea lui, nu putea să oboséscă pe cine-va.

Vodă îl stima şi îl iubea cu deosebire, pentru alesele luĭ însuşirı morale.

Odată, când era aprópe ca să iasă de la Vodă, Domnitorul îl opri şi cu un glas óre-cum mâhnit îı dise:

— Ascultă-me Generale! de când me găsesc pe tronul ţereı, n'a remas un prieten sau un cunoscut, care se nu fi venit, ca să me roage pentru vr'un serviciu, pentru vr'o favoare, ba încă uniı au mers atât de departe cu stăruinţele lor, că mi-au devenit urîcioşĭ. Am observat însă că numaı D-ta şi cu Kostache Negri, nu mı-aţı cerut nimic până în momentul de faţă. Cum să-mı explic óre, acéstă neînţelésă reservă din parte-ve, faţă de Mine?

— Mulţumesc cu multă recunoscinţă, Măriı-Vóstre respunse Generalul, pentru interesul ce bine-voiţı a-mı arăta, dar n'am întâmpinat încă, nicı o nevoe, care să mă siléscă, a supăra pe Măria-Vóstă cu rugăciunile mele. Când s'o întâmpla ca să mă calce pacatul, sa daŭ şi eu de vr'un pocinog, de care nădăjduesc, că Bunul Dumnedeu să mă scutéscă, atuncĭ voı veni ca să cad la piciérele Mărieı Vóstre şi să O rog ca să mă scape.

— Dar bine Generale—întrebă Vodă—D-ta n'aĭ nepoţı, n'aı rude, n'aı prietenı, care să vi să fi plâns de vre-o nedreptaţire, de vre-o năpăsuială saŭ carı să doréscă de a intra şi eı în vre-o slujbă, sau să fie înaintaţı din slujbele în carı se găsesc?

— Ba nu sunt vrednic să mulţumerc Bunuluĭ Dumnedeŭ, Măria Ta, că s'a îndurat a nu mă lăsa cuc pe pământ; că mi-a dăruit şi nepoţĭ, şi nepóte, şi alte rude maĭ departe, de a cărora purtare nu pot să mă plâng. fiind că sunt fórte mulţumit. Dacă vre-unul însă ar dori, ca să intre în vre-o slujbă, saŭ să fie înaintat în rang, n'are de cât să se siléscă, ca priu hărnicia luı, să dobândéscă cea ce doresce, căcĭ eŭ nu-mı puĭ obrazul pentru dânşi la Măria Vóstră, de frică, ca să nu dau apoĭ de ruşine.

— Dar cum vine tótă lumea Generale, ca să se

róge de mine, fie-care pentru némurile lor, ba încă și pentru streini și numai D-ta nu te interesezĭ de némurile d-tale pentru a stărui, sau pentru a pune o vorba buna pentru dânsele la Mine?

— Ma intereses Măria Ta, și asigur pe Maria-Vóstră, ca ma intereses fórte mult și le ajut, pre cât îmi stă prin putință și cu sfatul, și cu alt-fel de înlesniri. Nu le pot da, Măria Ta și hărnicia; și daca nu o fi având'o — lucru pe care nu'l cunosc — socotesc necuviincios pentru mine, ca să să stărui să li se dea, tocmai cea ce nu li se cuvine, și cea ce de alt-fel, nici dânsele nu cer.

Voda îl privi. mișcat óre cum, și manifestând prin privire un sentiment de admirațiune, ȡise Generalului ȡâmbind:

— Dar n'are óre să se găséscă, nicĭ odată, vre-o pricină care să te siléscă Generale, de-a recurge la serviciu meu?

— Când s'o ivi vre-o asemenea împrejurare, Măria Ta, voiu lua îndrăsnéla, ca sa alerg la Măria Vóstră și să o supăr cu rugăciunile mele.

Din ȡiua acea mai n'a trecut o întâlnire, în care Cuza-Vodă să nu fi întrebat, ȡâmbind, pe Generalul Ilerescu, dacă n'a venit încă vremea, ca să-i céră vre-un serviciŭ, la care Generalul îĭ răspundea, în tot-de-a-una, fórte umilit:

— Incă nu. Măria Ta.

II

Intr'o diminéță Cuza-Vodă, îmbrăcat civil, eși pe jos din palat. ca să facă o excursiune prin grădina Cișmigiuluĭ. Era într'o frumósă ȡi din luna lui Maiu. La colțul palatului domnesc, despre partea bisericei Crețulescu, staționa de mai bine de două-ȡecĭ și patru de ore, un soldat din batalionul Pompierilor, înalt, bine făcut și purtând ținuta de serviciu. După aer părea abătut, îngrijat, nerăbdător. El văȡu pe domnitor, când a eșit din

curtea Palatului şi-şi lua o atitudine de front. Când Vodă se apropie, la câţi-va paşi de dânsul, soldatul salută în chip regulamentar. Vodă, il fixă cu atenţiune şi-ĭ mulţumi ḑâmbind, parcă ar fi ḑis în sine: ce soldat deştept, m'a cunoscut şi în haine civile.

Vodă apucă din colţ la drépta, pe strada ce merge la vale; tăiă strada Ştirbeiŭ-Voda, astă-ḑi Câmpinénu şi urmând strada Sf. Ionică eşi la intrarea Cişmegiului, numită intrarea Rosetti; de aci se îndréptă către podul după lac, ce vine tocmaĭ cam în centrul grădinei. Pe acel pod se găsea o mulţime de copiĭ. carı se distrau, asvârlind peştişorilor din lac, firmiturı de pâine sau de covrigĭ. Vodă, pe care niciĭ unul nu-l cunoscuse, se opri tocmaı la jumătatea podului, ca să privéscă puţin la jocul acelor copiĭ, ce făceaŭ un sgomot asurḑitor. Când vroi să plece, după vre-o două minute, îşĭ asvârli cu îngrijire privirile de jur împrejur şi ḑări, în distanţă numaı ca la cincızecì de paşĭ, pe Pompierul care îl salutase în colţul palatului şi care a stat pe loc, de îndată ce a văḑut pe Vodu că se opreşte la jumătatea podului. Bănuindu-se urmărit, fel de fel de gândurı iĭ veniră în minte şi 'ı turburaŭ liniştea, fiind-că nu-şĭ putea da séma, ca cine să fi avut interes să pue pe acel soldat să îl urmăréscă şi în ce scop. Luând-o la stânga, ca să ocoléscă movila mare, îşi asvârli ochiĭ către pod şi văḑu pe soldat, venind după dânsul menţiindu-se la aceeaşĭ distanţă. Ocoli o dată grădina Cişmegiuluĭ, o ocoli a doua óră şi soldatul nu l'a părăsit. Vodă se aşeḑă după aceea pe o bancă, în dreptul grădinei D-luĭ Creţulescu şi de acolo investigă în mod furtiv mişcările Soldatului, care se oprise şi dânsul, lângă o podişcă ce era aprópe de locul pe care s'a construit, acum câţı-va anĭ, exposiţiunea cooperatorilor românĭ. Când plecă Vodă de-acolo, porni şi Soldatul după dânsul şi la urmărit, ţiindu-se în aceea-şĭ depărtare, până în Calea Victorieĭ pe atuncĭ podul Mogoşóieĭ. Ajuns în Calea

Victoriei, Vodă, în loc sa o ia la stânga spre palat, apucă din potriva, la drépta, şi facând câţi-va paşi mai înainte, se opri la ferėstra magazinului D-ei Jobin, încasele bisericei Creţulescu, prefăcându-se ca se uită la obiectele expuse în vitrina. Soldatul, cum văḑu ca Vodă a apucat la drépta, se temu ca sa nu-i piarḑă urma în amestecul de lume şi o rupse de-a fuga, ca să îl ajungă şi să il urmărėscă mai de aprópe.

Abia o lua şi dânsul, la dreapta de la colţ, când Vodă, întorcându-se repede în loc şi surprinḑându-l, îl întrebă cu o voce restita:

— Ce vrei? pentru ce te ţiĭ după mine?

— Trăiţi Măria Vóstră, me omóra, răspunse soldatul aprópe sufocat.

— Cine te omóră?

— Trăiţĭ Măria Vóstră, me omóră d-l căpitan.

Soldatul, abea mai putuse articula aceste cuvinte; îngalbenise ca ceara de lumânare şi tremura ca un bolnav sguduit de frigurı. Vodă vezându-l atât de intimidat şi sciind acum, că are de a-face cu plângerea unui soldat, iar nu cu o uneltire de spionagiu, ḑise soldatuluĭ cu un glas linistit:

— Vino după mine, băete!

Ajuns în antreul palatuluĭ, unde se găsea şi aghiotantul domnesc Majorul V, Vodă făcu semn soldatuluĭ, care se oprise la uşe, ca să se apropie şi-l întrebă cu o vorbă fórte blândă:

— De câtă vreme eştĭ înrolat în armătă?

— Trăiţĭ Măria Vóstră, de treĭ ani împliniţĭ.

Vodă remase puţin pe gândurĭ, apoi clătinând uşor capul, continuă cu aceiaşĭ blândeţe:

— Spune-mi acum, pentru ce te plângĭ, că te omóră Căpitanul; ce aĭ făcut? Vorbeşte fără sfială, băete, dar spune tot adeverul.

Soldatul, încurajat de blândeţea Domnitoruluĭ, vorbi mai cu înlesnire:

— Trăiţĭ Măria Vóstră, aprópe de septămâna mare de lângă Pasce, mi-am cerut voe de la d-l Căpitan, ca să me lase să me duc acasă, în ţinutul

Bacăului, ca să-mi mai ved parinţii şi surorile, pe care nu-ĭ vedusem de trei ani, de când fusesem luat în miliţie. Domnul Căpitan mi-a dat voe pentru o luna. dar când era aprópe ca sa plec, m'a chemat şi mi-a dis: ţi-am dat voe, pe câte dile ai cerut, dar baga de sémă şi sa ştiĭ bine, că dacă n'ai veni la termen îndărăt, te omor în bătae. Ai priceput, me întrebă d-l Capitan? Trăiţi, am priceput d-le Căpitan. Am plecat; am petrecut sărbătorile în bine cu părinţii şi cu surorile. La diua plecărei înapoi, tocmai pe când 'mi luam diua bună de la aĭ mei, bietul tata căzu jos, mort de odată d'a împiciórele. Am vrut sa'l las mort şi să plec, înainte chiar de a'l îngropa, ca să fiu la soroc la cazarmă, dar popa, dascălul, primarul notarul şi vechilul boeresc, s'au pus pe capul meu să mă oprésca până s'o înmormânta tata, spunându-mĭ şi asigurându-mă, că'mĭ dau ei acte la mână, ca să nu fiŭ pedepsit de întârdiere. M'am înduplecat, din păcatele mele, ca un prost ce am fost şi cu tóte că am pornit de acolo, de cum am coborât pe tata în grópa, n'am putut ajunge la Bucuceşti de cât abia eri diminéţă şi voia mi s'a isprăvit de alaltă-eri. Primarul şi vechilul boeresc, s'au ţinut de vorba, mi-aŭ dat acte la mână, în care se spune cum aŭ mers lucrurile, dar eu n'am îndrăsnit să me duc la companie, că d-nul Căpitan nu vrea să ştie de acte. D-l Capitan se ţine de vorbă şi me omóră în bătae, după cum mi-a spus. Nenorocitul de mine! Tata mort nu înţepenise, era móle de tot, şi acésta este semn reu, că în curând maĭ móre cine-va din némul luĭ şi se vede că cel ursit sunt eŭ!

Vodă fu impresionat de audul acestei superstiţiunĭ, care contribuise, a mări şi maĭ mult frica soldatuluĭ.

— Unde sunt actele, pe care ţi-lea dat Primarul?

— Trăiţĭ Măria Vóstră sunt la mine, şi trăgând de sub mondir un sul de hârtiĭ, îl dete lui Vodă. In sul era; un bilet din condica de morţĭ a bi-

sericei, constatator de mórtea tatalui seu; un certificat din partea primarului, prin care se încredință, ca talal soldatului a murit d'a împiciórcle, rupându-i-se inima de jale, vedând pe fiul seu ca'l părăseşte din nou, ca sa se întórcă la miliţie; o dovadă a vechilului boeresc iscalită şi de preot, prin care se spunea mai tot acelaşi lucru.

Voda citi tóte aceste acte, şi după ce se gândi o clipă, dise aghiotantului, care era de față:

— Faceţi un ordin de la cancelaria Curței, ca sa nu se aplice nici o pedépsa acestui soldat, pentru dilele întârdiate, peste voe, voia fiindu-i prelungită pâna astă-di, de-a dreptul de mine.

Până să vie aghiotantul cu ordinul, Vodă, întreba pe soldat:

— Ce pedepse ai suferit de când eşti în armată?

— Trăiţi Maria Vóstră, n'am fost nicĭ o dată pedepsit.

— Dar bătae ai mâncat băete?

— Traiţi Măria Vóstră, n'am fost nici odată bătut

— Apoi, dacă n'ai fost nici odată pedepsit, şi dacă n'ai mâncat nicĭ odată bătaie, ce te face ca să-ţi fie frică să te ducĭ la casarmă? De ce te temi atât de mult, să nu te omóre căpitanul în bătae?

Trăiţi Măria Vóstră; Măria Vóstră nu cunóşteţi firea d-lui Căpitan. D-lui, mi-a spus lamurit, că daca oĭ zăbovi peste termen, me omóră în bătae. D-l Căpitan se ţine, tot-d'a-una, de vorbă.

— Der pe cine a maĭ omorât, băete, ca să te omóre şi pe tine?

— Trăiţi Măria Vóstră, până acum n'a omorât pe nimeni, dar pe mulţi ia bătut, de i-a lăsat dór cu sufletul pe buze. Numai mie mĭ-a dis, că me omóră şi are să mi se împlinéscă, nenorocitul de mine, cacĭ tata nu înţepenise; era móle când l'am băgat în grópă.

Aghiotantul se întórse cu ordinul. Vodă'l citi tare în audul soldatului:

«Din Înalt ordin al Măriei Sale Domnitorului,

«soldatului A. B. din batalionul de pompierĭ com-«pania X să nu i se aplice nici o pedépsa pentru «ḑilele ce a întârziat peste voe, voia fiindu-i pre-«lungită până astă-ḑi de către Măria Sa Domnitorul».

Semnat. Aghiotant Domnesc Maior V.

Acest ordin era scris pe hârtie. purtând însemnele domnescĭ şi maĭ era investit şi cu pecetea cancelarii palatului.

— Ţine, ḑise Vodă, soldatuluĭ, întinḑêndu-i hârtiile şi ordinul domnesc. Dute la casarmă; dă porunca Căpitanului şi n'are să-ţi facă nimenea nimica.

Soldatul îndoit, întinse mâna şi luă hârtiile, înfăţişând o mină de nesiguranţă şi de neîncredere, apoi, aprópe înecat de plâns, ḑice:

— Trăiţi Măria Voastră, tata era móle; me omóră D-l Căpitan, cu toată porunca domnéscă.

Vodă se sculă repede în sus şi cu o voce poruncitóre, strigă:

— Plécă!

Soldatul plecă şi Vodă se uită lung după el, până eşi, apoĭ întorcêndu-se către Aghiotant, ḑise:

Acest soldat, de trei anĭ în armată, care n'a suferit nici o pedépsă, ceea ce dovedesce că este un bun soldat, să nu îndrăsnéscă a se duce la casarmă, fiind-că a întârḑiat o ḑi peste congediŭ, dintr'o pricină bine cuvîntată, trebue să fi veḑut multe grozăvenii, de l'a pătruns frica până în meduva óselor. Că un bun soldat, de trei anĭ în armată, să aibă curagiul, a me pândi, a me urmări şi a mi se plânge Mie direct, că'l omóră Căpitanul, fără să se adreseze maĭ întâiu la Comandantul Corpului, nu mai încape îndoială, că trebue să fie la mijloc lucruri, de cari să se îngrozéscă ființa omenéscă.

Vodă remase apoĭ absorbit de gânduri. Superstiţia soldatuluĭ nu-ĭ eşa din minte. Era trist. Veḑêndu-l cine-va, ar fi ḑis: că saŭ se căesce de ceva, saŭ se teme de ceva.

III

Ca la un ceas și mai bine înainte de asfințitul sórelui, în aceeași ḑi, trasura domnéscă, în care se gasea Domnitorul și cu Aghiotantul Domnesc Majorul V. intră, după strada Michaiu Voda, în curtea Poliții Capitalei unde era și casarma Batalionului de Pompieri.

Soldatul de gardă, a căruia ghercta era postată tocmai lângă podul, după gârla Dâmboviței, dădu semnalul de vestire, prescris în asemenea împrejurari.

Oficierul de serviciu eși într'o clipă, din camera sa, ca să vaḑă ce este tocmai în minutul, în care trásura domnésca, se oprise în mijlocul curții.

Aghiotantul sări imediat jos. Oficierul de serviciu sosi în fuga şi după ce salută pe Domnitor, dupa prescripţiile regulamentare, remase drept şi cu mâna la cap, la câți-va paşi departe de trăsură.

Vodă îi făcu semn ca să se apropie, și cu un glas ce părea scos în silă, și care-i învedera urîta dispoziţiune, în care se găsea, 'l întrebă:

— Unde este, Domnule Sub-locotenent, soldatul care a venit astăḑi, cu porunca de la palat, ca să nu fie pedepsit, pentru că a zăbovit peste congediu?

— Să trăiți, Măria Vóstră, respunde Sub-locotenentul, cu o voce alterată și fórte intimidat; nu este acilea . . . . . . l'am trimes maĭ adineaurea . . . . la spital.

La auḑul acestor cuvinte, rostite încet și cu pause, Vodă îngalbini, par-că ar fi fost pălit de un fulger ce ia trecut în mare apropiere.

— Pentru ce l'ațĭ trimis la spital, se grăbi a întreba Vodă, cuprins de o mare nerăbdare.

— Să trăițĭ, Măria Vóstră, l'am trimis la spital, fiind-că a fost fórte reŭ bătut de către D-l Căpitan al Companii M. C., din care pricină l'a găsit epilepsia. Temându-me să nu móră aicea, m'am grabit ca să'l trimit la spital.

Vodă, nemaĭ putêndu-şı stăpâni superarea şi galben la faţă ca o chitră, sări impetuos din trăsură şi cu o voce tunătóre strigă de resună curtea poliţieĭ :

— Avea dreptate nenorocitul, să mi se plângă, că'l omórâ Căpitanul cu tóta porunca domnéscă! Şi o să mórâ, vaĭ de dînsul, dacă nu va fi murit încă; reaua luı prevestire nu l'a înşelat, după cum nu m'a înşelat nici pe mine, bătaia ochiului care 'mı este semn de o mare superare.

— Şi unde este acel D. Capitan, care şi a permis sa'mı despreţuiască porunca?

— Să trăiţı, Măria Vóstră, nu este aicı; a venit numaı de a bătut pe soldat şi apoĭ a plecat; nu sciu unde se va fi dus, nicı unde s'ar putea găsi.

Sub-locotenentul de serviciu era atât de intimidat, în cât abia maı putea vorbi. Scia şi dînsul acum, ca şi toţı ómenii din casarmă, cu ce poruncă de la palat venise soldatul bătut şi 'ı era frică, ca nu cum-va să cadă şi dînsul în vre-o respundere, ca unul ce a fost de serviciu.

Vodă observă desconcentrarea Sub-locotenentuluĭ şi luând, forţat, un ton maı blajin îl întrebă:

— Unde, cum şi când a bătut pe soldat?

— Să trăiţı, Măria Voastră. Eram în camera de gardă. Nu sciam că venise vr'un soldat cu porunca de la palat; nu sciam că sergentul aceluĭ soldat, s'a dus la D-l Căpitan, ca să-ı raporteze întórcerea soldatuluı, după cum i se dase poruncă şi a luat cu dînsul şi porunca de la palat, ca s'o arate D-luĭ Căpitan. Nu sciam nimic.

Pe la treĭ ore, sergentul-major vine şi 'mı raportéză, că un soldat, care a fost crunt bătut de către D-l Căpitan M. C. zace în nesimţire în sala de gimnastică şi póte ca să mórâ acolo de şi D-l Căpitan aştéptă să'şı vie în fire, ca să'l ia din noŭ la bătae. Alerg pe dată acolo, unde, găsesc pe D-l Căpitan M. C. cu un tesac în mână, pe care 'l ţinea de partea inferiórâ, despre vêrf şi pe soldat căḑut jos în nesimţire şi cu spumă la gură. Me uit la

D-l Capitan şi iau séma că nu se gasea într'o stare normala. Cu capul gol, descheiat la mondir, sudorile 'ı curgeau şiróe pe obrazii aprinşı, ca bujorul, şi respira des din pricina ostenelí.

Fără ca sa maı întreb pe D-l Căpitan, ordon gardeı ca să aducă un pat, să pue pe soldat, şi să'l duca în graba la spital, D-l Căpitan n'a dis nicı un cuvînt; a asvîrlit tesacul din mână; s'a încheiat la mondir, şi a luat boneta şi a eşit dicênd: 'ı ajunge pe diua de adı. Tocmaı dupa plecarea D-luı Capitan, am aflat şi eu de venirea soldatuluı cu porunca domnéscă şi de cele întâmplate dupa aceea, până ce sergentul-major mi-a raportat ca móre batutul în camera de gimnastică.

Vodă, care ascultase cu atenţiune pe sub-locotenent, remase cufundat pe gânduri. Se vedea bine că în inima sa, se resboesc tot-felul de resentimente. In fine, fara a maı dice măcar un cuvênt, se sui în trăsură şi făcu semn aghiotantuluĭ ca să se sue şi dênsul şi porunci visitiuluı ca să mérgă la palat.

Până la palat, Vodă, în doue rênduri a exclamat, ca vorbind cu sine însuşi: dar dacă móre nenorocitul? Aghiotantul nu îndrăsnia să 'ı adreseze un cuvênt. Nicĭ o dată, el nu vedu se pe Măria Sa atât de agitat, atât de nervos, atât de abătut. Superarea, dorul de resbunare şi mustrarea cugetuluı, par-că se întovărăşise a'l chinui maı cumplit. Când trăsura se oprî în scara palatuluĭ, Voda dise aghiotantuluĭ:

— Trimete-ţı pe dată la spital, ca să ia informaţiunı despre starea în care se găsesce soldatul şi daţı poruncă să fie de aprópe şi cât se póte de bine îngrijit, spunênd ca mâine am să me duc ca să-l ved. M'aşĭ fi dus chiar acum, dar 'mĭ-e frică să nu-l găsesc mort. Vestiţı de asemenea pe generalul Florescu şi pe doctorul Davila ca mâine la şépte ore să se presinte la palat.

Apoı adresându-se visitiuluı îĭ dise: mână la sosea. Trăsura porni în trapătul cel mare; eşi din

capitală, trecu întâiul şi al doilea ront de la Sosea şi ajunse la podişca de la Bănésa, fără ca Vodă sa fi vedut pe cine-va, până aci, sau să fi mulţumit vr'uneia din numerósele salutărı ce 'ı fusese adresate de către trecătorĭ. Mintea luı, concentrată la vedenia ce 'ı înfăţişase mîna soldatuluı, când i-a poruncit restit: «plécă» nu se maĭ putea sustrage de la acea prıvelişte. Din când în când lăsa să-ı scape câte un lung suspin, comprimat multă vreme in pieptul seŭ.

La Bănésa opri trăsura; se dete jos şi o porni înainte pe sosea, făcênd semn visitiuluı ca sa-l urmeze la pas. Merse ast-fel, o oră şi maı bine, fără să fi luat sémă, la praful pe care 'l aridica carele şi trăsurile, ce veneau spre Bucurescı; fără să fi luat sémă că înoptase bine şi persóna sa nu nu maı putea fi în siguranţă. Când se simţi obosit se sui în trăsură şi porunci visitiuluı să mérgă la palat.

Césurile ereau dece trecute, când ajunse la palat şi Vodă încă nu prândise. Aghiotantul îl asceptа pe scara palatuluı, şi cum se dete jos din trăsură, îı raportă, chiar pe treptele scăreĭ, că soldatul 'şı-a venit în simţirı, că dr. Davila luase deja mesurı, pentru îngrijirea luĭ de-aprópe şi că starea luı nu presintă nicı un sintom, care să inspire temerı în privinţa vieţeĭ luı. Vodă, audind aceste informaţiunĭ, respiră maı liber, par-că i s'ar fi luat o greutate după piept.

Aghiotantul însoţinu-l urmă: Generalul Florescu şi cu dr. Davila, au venit la palat în lipsa Măriei Vóstre, şi le-am pus în vedere ordinul Marieĭ Vóstre, ca mâine la 7 ore sa se presinte la palat.

— Bine, bine, respunse Domnitorul care 'şĭ redobândise calmul, aflând că soldatul nu este în pericol de mórte.

In fine aghiotantul adăogă:

— D. general Hierescu Năsturel a venit în lipsa Măriei Vóste şi se găsesce în camera de asceptare.

Acésta informaţiune produse o buna impresie Domnitoruluĭ, care repeta:

— Bine, bine, me duc sa-l ved şi o porni catre camera de asceptare.

IV

Căpitanul M. C. era un om de talie mijlocie, cam de 45 anı, blond, cu trasurile chipuluı regulate, dar de o înfăţişare comună, de şi era dintr'o familie de trépta mijlocie. Carte multă nu scia şi gradul de căpitan 'l dobândise numaĭ prin curagiul şi abnegaţiunea ce desfăşurase, în stingerea câtor-va incendiı marı din capitală. Ceı maı mulţĭ dintre camaradiı luı şi chiar comandantul batalionuluĭ fusese înrolaţı cu forţa în armată şi au ajuns la gradele ofiţerescı, fără a sci de loc carte, numaı prin bravura desfăşurată în incendiĭ. Pe atuncı, casele, cele maĭ multe, erau învelite cu şiţa şi cu olane; dependinţele făcute de obicĭnuit pe privdóre marĭ, era construite în paiante, sau numaĭ în lemn: apa lipsea de pretutindenĭ, aşa în cât focurile, maı cu sémă pe vînturĭ marĭ, luaŭ proporţiunı înspăimântătóre şi se întindeaŭ cu multă celeritate. Corpul pompierilor, fiind însă bine organisat, focurile puteaŭ să fie cu înlesnire localisate şi stinse maĭ mult prin isolare, de cât prin ajutorul apeĭ.

Căpitanul M. C. era însurat şi avea doue fete în vêrstă de măritat. Prin căsătoria contractată, el intrase în relaţiunĭ cu multe familiı din trépta de sus a societăţeĭ, ceea-ce i-a înlesnit şi dobêndirea graduluı de căpitan, pe care îl avea de maĭ mulţı anı. Până la dobândirea acestuı grad, şi multă vreme maı în urmă, căpitanul nu primise nicĭ o observaţiune din partea nimuluı, fiind-că avusese o purtare fórte corectă, şi în serviciŭ şi în societate şi în familie. Tot-d'a-una punctual la serviciu, 'şĭ îndeplinea serviciul cu o scrupulositate exemplară; în familie purtarea luı nu lăsa nimic de

dorit; cunoscuţii şi streinii, rămneau la bunul traiu al acestei familii în casa căreia nu s'a audit nici o dată cea mai mică cértă. Cuvêntul de adresă al căpitanului, către tótă lumea era *draga*. Nevasta sa şi chiar fetele sale se plângeau rudelor şi prietenilor de prea marea lui bunătate, acuzându-l că nu este în stare nicĭ măcar să mustreze pe o servitóre vinovată. In casarmă el trecea de oficierul cel mai bun de inimă din tot batalionul; era îngăduitor, bun, blând şi milos. Pedepsele disciplinare pe care trebuia să le aplice subalternilor luĭ, le înlocuia în cele mai multe casuri, cu poveţe părintesci.

Pe drum nu întâlnia un cerşetor, pe care să nu-l miluiască şi la sărbătorile mari din familie, ca ḑiua onomastică a fetelor şi a soţieĭ, nu se putea ca să nu dea băeţilor, adică soldaţilor, două trei hârdae de rachiu. Când venea vorba despre carieră, familia, rudele şi prietenii, îi ḑiceau în faţă, că şi-a greşit destinaţiunea, îmbrăţişind cariera armelor, care nu se potrivea cu firescul seu.

Aşa a fost căpitanul M. C. până cu vr'o doi ani înainte de evenimentul, despre care este vorba. Intr'o vară nevasta şi cu fetele, plecând la o staţiune balneară, din vecinătatea Braşovului, Căpitanul a remas singur acasă. Nevoind ca pe timpul absenţei familiei sale, să gătéscă în casă şi să mănânce singur, se hotărî să se aboneze la un birt, unde lua masa, mai mulţĭ confraţi aĭ luĭ. Acéstă împrejurare l'a nenorocit — şi — l'a nenorocit pentru tot-d'a-una căcĭ intrând în tovărăşia unor confraţi, cu deprinderĭ şi apucături rele, sfirşi prin a contracta de la dânşiĭ, cel mai reu dintre viţii: viţiul băutureĭ.

Când s'a întors familia de la băĭ, dênsa a observat schimbarea ce se operase în Căpitan, dar a credut, că va reveni, cu înlesnire, la obiceiurile luĭ din trecut. Zadarnică credinţă, însă, caci, din ḑi în ḑi, Căpitanul perdea afecţiunea traiuluĭ din familie şi dobândea mai multă înclinare, pentru

petrecerile destrabalate ale cafenelelor și gradinilor restaurante. El care, în timp de doue-zeci anı nu călcase în asemenea localurı, pentru carı avea o mare ura, ḑicànd ca sunt ruinatóre și vetamătóre sanataţi, acum nu putea suferi o ḑi, fara să le vi siteze.

In zadar s'au încercat rudele, prietenii și chiar superiorii luı, ca prin poveţe și ameninţărı, să-l faca sa se parăséscă de acel traiu ruinător și de viţiul înjositor al beţiı, cacı experienţa, a dovedit înca o dată, că omul odată pornit pe povârnișul funest al patimeı, nu se maı póte fatal opri, necum reîntórce înapoı.

Ast-fel, dupa douı anı de un asemenea traiu Capitanul a ajuns, fără ca să-l maı trécă o ḑi, în care sa nu se îmbete. Pàna la prânḑ, era liniştit, bun, aprópe ca înainte, și 'șı vedea bine de serviciu. Dupa masă însă, el devenea o fiară sălbatică, a căreia furie se năpustea asupra bieţilor soldaţı din compania luĭ. Bătea singur cu ce apuca, și cu càt victima se văita maĭ duios, în mâinile sale, pe alât crescea și furia luı, întocmaı ca taurii în luptă, cànd ved că începe a curge sàngele. In ḑiua aceea fusese de diminéţă la casarmă, regulat ca în tóte ḑilele; întrebase de soldatul de la Bacău; 'șı exprimase mirarea că nu s'a întors încă. Cànd a plecat de la casarmă, a ḑis sergentuluı ca să-l vestéscă, pe dată ce va sosi.

Soldatul se întórse la casarmă, cam pe la orele două după miezul ḑileı. Sergentul cum îl veḑu îı ḑise :

— Maı bine te prăpădeaı băcte, de càt maı veneaı la casarmă. Soldatul îı arătă hârtiile de la sat, și maı în urma porunca domnéscă. Sergentul o citi tare și cu un aer de triumf, ḑise :

— Cu asta aı pus calușul în gura D-luı Căpitan ; toţı draciı din iad, au să între într'ênsul, numaı de necas, că n'o să-ţı pótă face nimic.

După porunca pe care o avea, sergentul, se duse să raporteze Căpitanuluĭ despre întórcerea solda-

tuluı, luând cu sine şi porunca Domnéscă, ca să o arate. Nenorocire! dacă sergentul, s'ar fi dus mai întâiu la oficierul de serviciŭ şi iar fi arătat acea poruncă, oficierul s'ar fi grabit să vestéscă pe comandantul batalionului, spre a lua măsurile ce ar fi credut de cuviinţă, mai cu sémă, că scia pe căpitan, că este cu patimă; sau ar fi luat el însuşi masuri, pentru apărarea soldatului, pe cari le-ar fi adus la îndeplinire cu riscul de a deveni insubordonat, pentru a executa înalta poruncă Domnéscă şi a opri săvêrşirea uneĭ îndoite nelegiuirĭ: torturarea soldatului şi calcarea flagrantă a înaltei poruncĭ domnescĭ.

Sergentul găsi pe Căpitanul M. C. în curte, abia sculat de la masă. Iarăşı nenorocire! Dacă l'ar fi găsit în casă, sau la masă, nevasta-sa, ar fi aflat de ordinul Domnesc, şi sciind pe căpitan, cu pricină după masă, l'ar fi oprit să iasă din casă sau l'ar fi urmărit precum făcuse şi alte dăţı şi l'ar fi împedicat de a săvêrşi o odiósă fără de lege.

Căpitanul era însă singur în curte. Citi ordinul cu un dimbet sinistru şi dise ameninţător:

— Mia venit cu poruncă Domnéscă, să nu'l pedepsesc? eu am să-ı trântesc o batae împărătéscă, ca să'l inveţ minte.

Dis şi făcut, restul se scie.

V

Ce se va fi găndit Vodă, cât a stat la sosea şi ce hotărare va fi fost luat, pentru pedepsirea căpitanului vinovat, nu se ştie, nicĭ nu se va şti vre-o dată. Lovitura pe care o primise Domnitorul, era extremă de gravă, ca să nu fie pedepsită, cu tótă rigórea legeı penale ostăşeştı. Faptul, cunoscut deja de tot batalionul Pompierilor, avea să fie cunoscut a doua di de întréga armată. El reclamă o pedépsă exemplară şi cât se póte de repede.

Intors la palat, Vodă, se vedea bine că este

fórte obosit, dar nu calmat. Când se referi însă ca viaţa soldatului nu este în pericol, el simţi o uşurare şi un fel de mulţumire, care să manifesta pe dată pe fisionomia lui. Din acel minut, începu, într'adever a merge calmându-se. Intrând în camera de aşteptare, saluta ca de obicei cu familiaritate pe Generalul Hierescu, şi-ĭ dise:

— Ce bine 'mi pare Generale, că te găsesc aci.

— Bunătatea Măriei Vóstre, respunse Generalul.

— Avém mare trebuinţă de tovarăşia unei persóne, de condiţia d-tale Generale, pentru ca sa mi se mai risipéscă, cu vorba, supararea şi se mi se mai potoléscă, gândurile negre ce'mi vin mereŭ în minte. Nu e aşa generale că nu te grăbeşti?

— Nu me grăbesc, Măria Ta, şi sunt la poruncile Măriei Vóstre.

— De minune Generale, dacă nu te grabescĭ, dar cum s'a întâmplat, că la acéstă oră înaintată să am fericirea să te găsesc aicĭ?

— Am venit maĭ demult Maria Vóstră şi v'am aşteptat. Măria Vóstră ştie bine că trebuinţa n'are soroc; că nu vrea să ştie, daca este de vreme sau dacă este târziu.

— Ce trebuinţă Generale? întrebă Vodă mirat.

— Apoĭ de! Măria Ta! încuragiat de nemărginita bunătate a Măriei Vóstre, care mi-a poruncit, ca la ori-ce nevoe să iaŭ îndrăsnéla şi sa o rog a me scăpa, am venit şi eŭ a face o umilită rugăcine Mărieĭ Vóstre.

— Şi aţĭ dat într'adever de vr'o nevoe, întrebă, Vodă, curios şi interesat?

— M'a călcat şi pe mine păcatul, Măria Ta, ca să vĕ supăr cu o mare rugăciune.

— A! A! A! Generale, esclamă Vodă, cu afectată mândrie; va să dică, mĭ-a venit şi mie apa la móră, şi ai venit şi d-ta să măcinĭ la mine?

— V'a venit, Măria Vóstră şi încă cu multă îmbelşugare, dar nu ştiu, dacă voĭ isbuti ca să măcin.

— Ei bine, Generale, spune care 'ţi este dorinţa, şi dorinţa 'ţĭ va fi împlinită.

Să trăiţĭ Măria Vóstră! Am venit să rog fórte umilit pe Măria Vóstră ca să bine-voiască a se milostivi asupra nenorocituluĭ de Căpitan M. C. şi sa se îndure a ierta marea luı greşală.

Vodă îngălbeni la auḑul acestuı nume; palatul i se păru că se învârteşte cu dânsul şi, sprijinit de rezemătórea unuı scaun, remase ca înlemnit, fără a putea respunde o vorbă. Generalul observêndu'l, simţi că puterile îl părăsesc şi se temu să nu cază jos.

După o pausă de câte-va secunde. Vodă, făcându-şı un avênt eroic, apucă mâna Generaluluĭ şĭ strîngând'o cu prietenie, ḑise, cu o voce hotărâtóre:

— Ertat 'ţĭ este Generale, dar ertarea luı me costă, cel puţin, ḑece anĭ din viaţa mea.

La auzul acestor cuvinte, Generalul începu să tremure, să se clătine şi bolborosi, încurcat şi confus:

— Nu! Măria Ta, nu, me iertaţĭ; nu, cu acest preţ nu pot să primesc nicĭ o milostivire; nu maĭ cer nimic; nu maĭ 'mĭ trebue nimic; iertaţimă Măria Vóstră, că nu ştiŭ ce maĭ ḑic.

Vodă, profund atins de emoţiunea Generaluluĭ, îı reluă mâna şi strângênd'o cu afecţiune, ḑise:

— S'a iertat deja Generale; ţi-am dat cuvêntul meŭ; tot s'a mântuit. Linişteştete, dacă vreı să me îndatorezĭ! Şi ca să nu maĭ dea pas Generaluluĭ a replica, adaogă:

— Eŭ astă-ḑĭ Generale n'am prânḑit: mè simt obosit şi sfîrşit. Aşĭ vrea să mănânc ceva şi dacă aı bine-voi a me însoţi la masă, mi-aĭ face o deosebită plăcere.

Generalul, nerevenit cu totul din confusiune, se grăbi a respunde:

— Cu tótă supunerea Măria Ta. Nicĭ eŭ n'am prînzit pe ḑiua de astă-ḑĭ, tocmaĭ din pricina care m'a adus, ca să supăr atât de mult pe Măria Vóstră.

Cuza-Vodă şi cu Generalul Herescu, trecură în

camera de mâncare și se așezară la masă singurĭ amândoĭ. Cu tóte că Domnitorul voia sa menajeze pe bătrânul General, șarpele curiosităţiı 'l pișcă de inimă și nu-ı da pas sa se liniștească. Voda doria să scie, cum i-a venit în minte capitanuluı, să alerge tocmaı la mijlocirea persóneı, care singură 'l putea scăpa, de la o respundere atât de teribilă.

După ce vorbi cât-va despre alte lucrurı și dupa ce Generalul se calmă cu desăvîrșire, Voda 'l întreba:

— Când și cum aı cunoscut Generale pe Căpitanul cu pricina?

Generalul o băgă iarășı pe mânică, dar se grăbi a respunde:

— 'I sunt naș, Măria Ta; l'am ţinut în braţe la sfântul botez; eu l'am crescinat.

— N'aţı avut însă parte de fin de omenie, Generale!

— L'a urmărit păcatul Măria Ta, și l'a nenorocit. Era un bun băiat și l'am iubit ca pe un copil, fiind-că'șĭ vedea bine de slujbă și de familie. De la o vreme încóce însă, s'a dat la patima beuturı, și numaĭ este Măria Ta, cel ce era acum câţı-va anı.

— A venit însușĭ la d-ta ca să se róge să mijlocițĭ pentru iertarea luĭ?

— Nu, Măria Ta! L'am mustrat cam aspru, în vr'o două rîndurı și d'atuncĭ nu maı are obraḑ a da ochı cu mine.

— Atuncĭ se vede că a trimis pe nevastă?

— Iată cum s'a petrecut lucrurile Măria Ta: Eram la masă; abia apucasem să bag în gură o lingură de supă și me pomeniĭ fără veste, intrând pe ușă, vr'o treı femeı plângînd, cărora, până să le pot lua sémă, căcı era cam întuneric în casă, le veni idea de a se asvêrli în genunchĭ la piciórele scaunuluĭ pe care ședeam și a striga în sughiţe: scăpaţi-l Ve rugăm, domnule General; fie-ve milă de noĭ, și scăpaţi-l. Eu, care nu pot să văd ase-

menea lucrurı, m'am sculat de la masa, ca să le ridic în sus și atuncı am vedut că sunt, nevasta și cu fetele căpitanuluĭ. Le dusciĭ în salon şi le întrebaĭ, ce nenorocire li s'au întîmplat. Ele începeau tóte să vorbéscă, dar pe tóte le îneca plânsul și nu puteam sa înțeleg nimic. Le rugam să se potoléscă, ca să-mĭ pótă spune desluşit ce s'a întâmplat, ca să vedem apoı ce este de făcut. Pas de potolesce femeile din plâns, Măria Ta, maı ales când au o pricină vrednica de plâns. Cu chiu și cu vaı, am înțeles în sfîrşit, că ar fi bătut capitanul pe un soldat; că soldatul s'a bolnăvit din bătae; că Măria Vóstră ațĭ audit de acest lucru; că ațĭ poruncit darea Căpitanuluı în judecată și că tot batalionul crede, că vinovatul n'are să scape de pușcărie. De! Măria Vóstră, l'am ținut în brațe la sfîntul botez; l'am cununat; i-am botezat fetele şi mi se rupe inima de mila lor. Până nu m'au vedut pornit d'acasă, n'a fost cu putință, sa se potoléscă, amărîtele de ele.

— Şi atâta sciı Generale, din cele făptuite de Căpitan?

— Generalul surprins, uimit şi îngrijat, respunse: numaĭ atâta.

— Dacă sciı numaı atâta, Generale, îțı pot spune că sciĭ, apróрe nimic.

Generalul îşı schimbă din nou fața, bănuind lucrurı cu mult maĭ grave, dar Vodă luându-ı séma, se grăbi a-ĭ dice:

— Liniștește-te Generale, te rog. L'am iertat pentru orĭ-ce ar fi făcut; făgădueşte-mĭ că veı fi liniştit și-țı voiu spune cum s'a petrecut, în realitate, lucrurile.

— Face-țĭ cum bine-voițı Măria Vóstra, căcı tare nerăbdător sunt, să sciŭ ce neomenii a maı săvîrşit.

Vodă istorisi generaluluı, afectând calmul şi veselia, cele petrecute de la întâlnirea soldatuluĭ în colțul palatuluĭ și până la constatarea făcută, în persónă, în curtea polițieĭ.

Generalul auḑind grozaviile savîrşite şi amar căit, de ceca-ce făcuse, se sculă repede, cu gândul ca sa cază la piciórele lui Voda, dar Vodă, înţelegêndu-l ce voesce sa faca, îl apuca cu putere de braţe şi-l reţinu.

— Ertaţi-me, Ve rog, Maria Vóstră, isbucni Generalul tremurând, că n'am sciut nimic de porunca Mariei Vóstre şi de nepomenita mişelie săvârşită de Capitan. Dacă aşi fi sciut de aceste lucrurı, n'aşı fi venit să super pe Măria Vóstră, nicĭ măcar pentru tata, chiar dacă s'ar fi pus pe capul meu tótă lumea, nu numai tot neamul.

Vodă, continuând a ţine de braţe pe General, îl întrerupse: s'a iertat totul şi dupa cum mortul, nu se mai întórce de la grópă, tot aşa nu reviu nici eŭ asupra cuvêntului dat. Acum îmi pare bine că l'am ertat, căci dacă ertarea luĭ me costă ḑece anĭ din viaţă, faptul de a fi îndatorat un bun prieten, cu un ast-fel de sacrificiu, îmı dăruesce doue-ḑecı de anĭ din viaţă.

Vodă ca să nu dea pas Generalului a mai respunde, ordonă cafelele şi trecu cu Generalul într'o altă cameră. După cafea, Vodă făcu cu Generalul o nouă plimbare la Şosea şi apoĭ îl conduse şi îl lăsă acasă. Pe teraţa scăreĭ Generalului, asceptа soţia şi cu fetele Căpitanuluĭ, ca să afle resultatul de la palat. Până ce Generalul să se dea jos din trăsură, Vodă avu timpul d'a vedea pe asceptătórele. Ceasurile eraŭ doue-spre-ḑece şi jumetate după mieḑul nopţeı.

VI

A doua ḑi, la 7 ore diminéţa, Generalul Florescu şi cu Doctorul Davila, se găseau la palat, asceptând să fie primiţĭ în audienţă de Măria Sa, Domnitorul. Ambiĭ aflaseră din ajun cele petrecute cu Soldatul bătut şi ambiĭ luase disposiţiunile ce-ı priveaŭ. Generaluĭ Florescu s'a găsit la casarma Pompierilor, după o jumătate de oră de la

plecarea Domnitorului. El făcuse o cercetare amănunţită asupra casului; ordonase arestarea căpitanului, darea luĭ în judecată şi constatarea de către medici a stărei pacientului. Doctorul Davilla, se dusese şi dânsul într'un suflet la spital; ordonase permutarea bolnavului într'o cameră de reservă; prescrisese modul îngrijirei sale şi însărcinase, cu executarea prescripţiunilor, pe doi dintre internĭ, cărora le poruncise a nu se mişca de lângă bolnav. Când a venit porunca de la palat, Dr. Davilla luase deja tóte mesurile arĕtate.

Atât Generalul Florescu, cât şi Doctorul Davilla, s'aştepta să găséscă pe Măria Sa Domnitorul, superat, reŭ dispus, enervat. Spre marea lor mirare, ambiĭ l'au găsit liniştit şi încă bine dispus.

Când intră Generalul Florescu, Vodă, îl întrebă familiar:

— Aţĭ audit, Generale, ce s'a întâmplat erĭ, cu un soldat din batalionul Pompierilor?

— Am audit Măria Ta, şi am luat chiar de erĭ, urmările cuvenite, pentru arestarea Căpitanuluĭ şi darea luĭ în judecată. Am fost după aceea la spitalul ostăşesc, unde am vedut pe suferind şi unde, întâlnind pe Doctorul Davilla, l'am rugat să îngrijéscă de aprópe pe soldat şi să constate prin acte medicale lesiunile şi urmările lor; D-l Dr. Davilla a venit şi D-sa ca să raporteze Măriĭ Vóstre starea bolnavului.

Vodă dete poruncă a intra şi Doctorul Davilla.

— E în pericol viaţa soldatului. D-le Doctor?

— Nu, Măria Vóstră; a fost reu bătut, într'adevĕr, dar nu-ĭ este lesat nicĭ un organ principal. Corpul este vênăt de loviturĭ şi în vre-o doue locuri s'au făcut chiar rănĭ, dar sperăm, că o să se facă bine, afară numaĭ, de nu s'ar ivi vre-o complicaţie, din causa loviturii de la cap, cari i a produs spasmurile. Colegiĭ meĭ însă cred, că n'are să supravie nicĭ o complicaţie şi că în dece sau cincĭspre-dece dile, are să fie cu desărvîrşire restabilit.

— Bine-dise Domnitorul; eram să me duc astădĭ

sa'l ved, dar nu mai me duc. Doresc însa să fie cautat cât se póte de bine.

— Poruncile Mării Vóstre, vor fi cu sfinţenie îndeplinite, respunse D-rul Davilla.

— D-vóstre D-le General, dice Vodă lui Florescu, veţi ordona punerea imediată a Căpitanuluĭ în libertate; veţi revoca mesurile de darea în judecată, fiind-că l'am iertat şi veţĭ dispune permutarea lui în departamentul resboiului, ca sa nu maĭ aibă companie și soldaţi de bătut.

— D-v. d-le doctor, 'Mi veţi raporta dilnic despre starea soldatuluĭ şi când va fi pe deplin restabilit, mai înainte de a-l libera din spital me veţi anunţa, fiind-că voiu să-l detașez de la corp și să-l aduc în serviciul palatului.

Generalului și doctorului nu le venea a crede ceea-ce audise din chiar gura Domnitoruluĭ. Inclinau mai mult a bănui că Vodă voesce póte a glumi, dar nu era caz de glumă. Rămăsese amândoĭ nedomiriţĭ. Vodă pricepându-le îndoiala în care se găseau, repetă accentuat concediindu-ĭ :

— Da, l'am iertat, și nu ne remâne de cât a mângâia pe suferind.

Mergênd cu trăsura de la palat la spital, general Florescu dise doctorului Davilla.

— Credeam că cunosc intim pe Vodă, dar ved că am fost înșelat în credinţa mea. Aşi fi putut paria pe capul meŭ, că nimenea și pentru nimic în lume, Vodă n'are să pótă fi înduplecat, d'a erta o asemenea faptă, ce nu s'a maĭ pomenit în istoria armatelor. Acéstă ertare, mie mi se pare ca o deslegare dată militarilor, d'a despreţui ordinele superiorilor. Ce disciplină maĭ poţĭ ţine cu asemenea exemple?

— Mie, respunse dr. Davilla nu 'mi vine să cred că acea iertare este definitivă. Cine scie ce resbunare și-a pus Vodă în gând şi ce cuvinte 'l fac d'a simula o iertare, până ce va sosi momentul teribilei resbunări.

— Peste putinţă, una ca acésta, replică gene-

ralul Florescu. Vodă, când a ḑis cuvêntul, nu şi-l mai ia înapoĭ. A ḑis că l'a ertat, ertat este şi ertat va remâne pentru tot-d'a-una.

Ajungênd la spital, generalul Florescu şi cu dr. Davilla, găsiră aici pe generalul Herescu Năsturel, care ascepta trecerea visitei, ca să pótă intra şi vedea pe soldatul bătut. De la dênsul a aflat ambii, în ce împrejurări s'a găsit Domnitorul, când a ertat pe căpitanul M. C.

Soldatul dormea acum liniscit. Doctorul spuse că nu trebue desceptat şi adăogă, că-i pare bine de acéstă împrejurare, căcĭ vederea generalilor l-ar fi emoţionat, dacă era deştept, şi emoţiunile nu fac bine bolnavilor.

Generalul Herescu se retrase auḑind părerea doctorului şi-ĭ ḑise, eşind, luĭ Davilla:

— M'aţĭ îndatora pentru tóta viaţa, Domnule doctor, dacă aţĭ bine voi a porunci, ca să se dea bolnavuluĭ tot cea-ce ar dori şi nu-ĭ ar vătăma sănătăţeĭ, pe socotéla mea. 'Mi iau îndatorirea de a plăti tóte cheltuelile căutăreĭ la ori ce sumă s'ar aridica.

— V'asigur d-le General, ḑise Davilla, că dorinţa vi se va îndeplini, fiind-că este şi porunca domnéscă; cheltuiala se va plăti din fondurile spitaluluĭ destinate acestuĭ scop. Bine facerile Domnieĭ Vóstre sunt destul de numeróse ca să consimţ să se întinză până şi asupra celor aflaţi, în adăpostirea aşezămintelor publice

VII

Pe aprópe de finele luneĭ luĭ Septembrie, acelaşĭ an, Generalul Herescu se întórse în ţară, după o absenţă de patru lunĭ aprópe, şi după câte-va, ḑile, se duse să vadă pe Măria Sa Domnitorul. Vodă 'l primi, ca în tot-d'a-una, cu multă familiaritate şi prietenie. După ce Generalul istorisi Domnitoruluĭ, pe unde s'a plimbat în străinătate, ce localităţĭ nouĭ a maĭ veḑut şi cum a petrecut pre-

tutindenea, scóse un fórte frumos port ţigaret de chihlibar, pe care 'l oferi Mariı Sale. Pe port-ţigaret se aflla sculptat, cu multa artă, un pompier lungit, sprijinit în cot, cu toporul dupa gât şi cu pipa în gură. Domnitorul admira acest mic cap de operă de artă, şi mulţumi cu dragoste Generaluluı. De altmintrelea, orı de câte orı generalul se ducea în străinătate, nu se putea sa nu aducă şi Domnitoruluĭ un mic dar, care consista tot-d'a-una, într'un obiect de artă.

Inainte de a se retrage Generalul, Vodă chemă pe un slujitor al palatuluı, îmbracat în costumul curţeĭ domneştı, care se opri smerit lângă uşe, aşteptând poruncile Măriei Sale.

Voda 'l examina cu luare aminte, voind neaparat, sa atragă asupra'ı atenţiunea Generaluluı şi apoi adresându-se generaluluı, întrebă :

— Cunoşcĭ Generale, pe omul acesta ?

— Nu'l cunosc, Măria Vóstră.

— Ia iaı bine séma ;

— Nu, Măria Vóstră, nu'l cunosc.

— El este Generale, finul finuluĭ d-tale ḑise Vodă ḑîmbind.

Generalul 'l fixă din nou, maĭ îndelung şi respunse :

— Tare adevĕrat este, Măria Ta, vorba bătrânéscă, care ḑice : că nu tot rĕul este facut spre a vetăma. Dacă omul acesta nu era bătut pe nedrept, în potriva porunciĭ Măriĭ Vóstre, de sigur că astă-ḑĭ, nu s'ar fi găsit atât de bine, în numerul slujitorilor Măriĭ Vóstre.

— Dar numaĭ cu atâta socoteştı că am scăpat ? Nu, fiind-că ar fi fost şi păcat, ca pentru bătaia suferită, să nu i se fi dat şi o despăgubire. Iertând pe Căpitanul, de la care avea dreptul să céră despagubire, l'am pus în neputinţă de a-şĭ dobândi dreptul Fiind dar eu pricina, pentru care dênsul nu şi-a luat dreptul, a trebuit, ca acel drept să i-l respunḑ eu, cea ce am şi făcut, amendându-me în folosul luĭ cu o sută de galbenĭ.

— Apoĭ, dacă aţi făcut aşa, daţimı voe Măria Vóstră, să vĕ spun că n'aţı hotărit după dreptate. N'aţĭ fost Măria Vóstră vina, că a scăpat Căpitanul nepedepsit, ci eu am fost vina; şi dacă acéstă vină se póte rescumpăra cu un straf, eu trebue să-l plătesc, iar nu Măria Vóstră, care v'aţĭ îndurat de rugăciunea mea.

— Nu sunt de părerea D-le generale. Omul mia spus, câ'l omóră Căpitanul, cu tótă porunca domnéscă, şi eu nu l'am credut. El a avut dreptate şi eu am eşit de minciună; prin urmare straful este bine plătit.

— Eu cred, că sunt mai vinovat de cât Măria Vóstră, şi m'am socotit dator, ca sa despăgubesc pe batut, în locul asupritoruluı, care a scăpat prin rugăciunea mea. Şi mi-am îndeplinit datoria, Maria Voastră, după cum puteţı vedea din acest act.

Generalul scóse o hârtie strânsă în patru, pe care desfăcênd'o, o dete Domnitoruluı, care o citi încet. Era un act învestit cu formele legale, prin care Generalul făcea danie soldatuluĭ, o casă pe care o cumperase cu cincı miĭ de leı (leĭ vechı).

Vodă apuca mâna Generaluluı şi strângênd'o cu duioşie, dise:

— Dumnedeŭ V'a înzestrat Generale cu alese darurĭ, carı Ve fac iubit şi stimat de toţı câţĭ Ve cunosc. Faca Cerul ca pildele virtuţilor D-le, se găséscă mulţĭ imitatorĭ, pentru binele, mărirea, şi slava neamuluı romănesc. Intorcêndu-se apoı către slujitor, 'ĭ dise:

— D-l General te-a dăruit cu o casă; sărută-ĭ mâna, şi rógăte luı Dumnedeu pentru sanatatea sa.

Cósa neînduplecată a morţeĭ, a secerat viaţa Mareluĭ Domn Român, care fu Cuza-Vodă; ea a repus dilele virtosuluı Sfeşnic al Ţereĭ, care fu Generalul Constantin Ilerescu Năsturel. De atuncı vremurile s'au schimbat şi cu dênsele s'aŭ schim-

bat şi deprinderile nóstre moştenite de la parinţı. Asta-ḑı cuvêntul dat, pare a nu maı avea nicĭ un titlu la respect, chiar şi atuncia, când îndeplinirea lui, nu cere nicı o jertfă; iar dreptele resplatiri, ce se dau odinióra celor nedreptăţiţı şi apasaţı, şi carı le uşurau traiul, le îndulceau mâhnirea şi le vindecau inima de veninul resbunărei, au caḑut cu desavârşire în desuetudine, ca nemaı potrivite cu cerinţele timpuluı şi cu starea condiţiunilor nóstre sociale.